

УДК 339.37(477)

DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.1.17>**Петренко В.С.**

доктор економічних наук, доцент,
Херсонський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8336-7665>

Карнаушенко А.С.

кандидат економічних наук,
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1813-2792>

Petrenko Viktoria

Kherson State University

Karnaushenko Alla

Kherson State Agrarian University

АКТИВІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ACTIVATION OF UKRAINE'S TRADE INDUSTRY DEVELOPMENT

Стаття присвячена визначенню нових векторів розвитку торгівельної галузі, її стану обґрунтовано роль торгівлі у сталому розвитку національної економіки. На основі аналізу статистичних даних Державної служби статистики України проаналізовано різні показники, які свідчать про розвиток галузі торгівлі та названі інноваційні методи розвитку роздрібно торгівлі, а також запропоновано розробити Стратегію розвитку внутрішньої торгівлі на 2020-2025 рр. В дослідженні визначено чотири основні позиції, щодо пріоритетних напрямків розвитку роздрібно торгівлі в світі, та запропоновано перелік пунктів, які повинні бути у розробленій Стратегії розвитку внутрішньої торгівлі. В результаті визначено, що для пожвавлення комерційної діяльності необхідно впровадження інновацій, застосування оновлених інструментів взаємодії, консолідації, інтеграції та автоматизації, що дозволить підвищити ефективність ведення роздрібного бізнесу як на сьогоднішній день, так і в майбутньому. Держава, в свою чергу, повинна стимулювати розвиток роздрібно торгівлі шляхом державної підтримки, покращення інвестиційного клімату в галузі, сприяти поліпшенню розвитку споживчого попиту населення.

Ключові слова: торгівельна галузь, товарооборот, торгівельна діяльність, ритейл, економіка.

Статья посвящена определению новых векторов развития торговой отрасли, ее состояния обоснована роль торговли в устойчивом развитии национальной экономики. На основе анализа статистических данных Государственной службы статистики Украины проанализированы различные показатели, которые свидетельствуют о развитии отрасли торговли и названы инновационные методы развития розничной торговли, а также предложено разработать Стратегию развития внутренней торговли на 2020-2025 гг. В исследовании определены четыре основные позиции, по приоритетным направлениям развития розничной торговли в мире, и предложен перечень пунктов, которые должны быть в разработанной Стратегии развития внутренней торговли. В результате определено, что для оживления коммерческой деятельности необходимо внедрение инноваций, применения обновленных инструментов взаимодействия, консолидации, интеграции и автоматизации, что позволит повысить эффективность ведения розничного бизнеса как на сегодняшний день, так и в будущем. Государство, в свою очередь, должно стимулировать развитие розничной торговли путем государственной поддержки, улучшения инвестиционного климата в отрасли, способствовать улучшению развития потребительского спроса населения.

Ключевые слова: торговая отрасль, товарооборот, торговая деятельность, ритейл, экономика.

Trade is one of the fastest growing forms of business, especially retail. Considering retail trade as a business or exchange activity, it should be noted that it is also an important element of the system of movement of goods and occupying an intermediate position between the social and industrial sphere, sells goods and products to end consumers. The article is devoted to defining new vectors of trade industry development, its status substantiates the role of trade in sustainable development of national economy. The purpose of the article is to determine the main ways of activating the Ukrainian trade industry and to formulate prospects for further development of trade activity. During the study the following research methods were applied: monographic, statistical, analytical and empirical. As a result, important trade indicators were analyzed, such as: share of trade in gross domestic product (at actual prices) for the period 2015–2018, wholesale and retail turnover in the context of food and non-food products, turnover structure in Ukraine for 2007-2018, retail trade turnover for January-December 2018, regional features of retail trade turnover for the period January-November 2019, structure of retail trade turnover of enterprises by type of economic activity (NACE class) in 2018. On the basis of the analysis of statistics of the State Statistics Service of Ukraine, various indicators have been analyzed that indicate the development of the trade sector and named innovative methods of retail trade development, and it is proposed to develop the Internal Trade Development Strategy for 2020-2025. the directions of development of retail trade in the world are offered and the list of points which should be in the developed Strategy of development of internal trade is offered. As a result, it is determined that the revitalization of business requires the introduction of innovation, the use of updated tools of interaction, consolidation, integration and automation, which will increase the efficiency of the retail business both today and in the future. The state, in turn, should stimulate the development of retail trade through state support, improve the investment climate in the industry and help to improve the development of consumer demand for the population.

Key words: trade branch, trade turnover, trade activity, retail, economy.

Постановка проблеми. Торгівля являється однією з найбільш швидко розвиваючих форм господарювання, особливо це стосується роздрібною торгівлі. Розглядаючи роздрібну торгівлю як комерційну діяльність або діяльність в сфері обміну, слід зазначити, що вона також є важливим елементом системи руху товару і займаючи проміжне положення між соціальною і виробничою сферою, здійснює збут товарів і продуктів кінцевим споживачам. Згідно даних Державної служби статистики України протягом січня-вересня 2018р. оборот роздрібною торгівлі досяг 659,7 млрд.грн, що в порівнянних цінах на 5,5% більше від обсягу січня-вересня 2017 р. [1] Тобто можемо сказати, що роздрібна торгівля постійно набирає обертів, за рахунок того, що шлях від вкладання грошей в діяльність до отримання прибутку дуже короткий. На сучасному етапі розвитку економіки торгівля є однією з ключових галузей держави, що займає лідируючі позиції серед галузей економіки по надходженнях до бюджету. Торгівля виконує соціально-економічну роль не тільки в її впливі на сектор виробництва (сприяючи розвитку виробництва потрібної на ринку продукції), а й на сектор споживання (шляхом задоволення потреби і сприяючи підвищенню рівня життя населення).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням нових векторів розвитку торговельної галузі, її стану, ролі торгівлі у сталому розвитку національної економіки займалися багато науковців таких як: Дериведмідь О.С., Височин І.В., Сментина Н.В., Клапчук В.А., Берларашвілі О.П., Кулік А.В. Такі українські науковці як Власова Н.О., Ковінько О.С., Гуменюк А.М., Соколик М.П., Пугачевська К.Й. займалися дослідженням питань, які стосуються саме виявлення тенденцій розвитку торговельної діяльності в Україні та їх регіональними особливостями. Верхоглядова Н.І., Шостак Н.С., Камінський С.І., Данніков О.В., Ніколенко С.С., Петрова О.О. визначили роль та значення торгівлі в економіці України та оцінили ефективне управління роздрібними торговельними підприємствами. Незважаючи на велику кількість робіт присвячених торговельній галузі, торговельній діяльності, управлінню торговельними підприємствами та оцінці сучасного стану торгівлі дана тема являється актуальною та потребує додаткових досліджень. Адже недостатньо визначено нові вектори інноваційного розвитку торговельної галузі України та їх регіональні особливості. Тема дослідження є

виключно актуальною з огляду на те, що розвиток даної галузі вважається одним з найбільш перспективних напрямків ринкових перетворень в Україні.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання). Метою статті є визначення основних шляхів активізації торгівельної галузі України та формулювання перспектив подальшого розвитку торгівельної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Нові технології та Інтернет призводять до змін, які відбуваються в торгівельній галузі в усьому світі, і Україна не є винятком. Найбільші українські ритейлери вже активно інвестують в розвиток нових технологій – наприклад, за допомогою співпраці з стартапами та за рахунок взаємодії з покупцями в соціальних мережах. Важливість нових технологій, для вітчизняного ритейлу, буде рости в міру того, як будуть знижуватися можливості органічного зростання – шляхом відкриття нових магазинів. В цілому український споживач позитивно сприймає нові технології, адже саме споживач буде підштовхувати роздрібні мережі в майбутньому до розвитку і впровадження передових технологій [1].

Сектор роздрібною торгівлі повинен радикально змінити власні методи та бути готовими до великих перетворень. Споживачі, які озброїлися технологіями, що дозволяють завжди залишатися на зв'язку і забезпечують більш широкі можливості, ніж будь-коли раніше, формують нові тенденції в купівельному поведженні роздрібних підприємств.

В даний час світова економіка переживає період надзвичайного підйому та значного збільшення темпів зростання. У країнах Європи і в Японії спостерігається тенденція до швидкого зростання, в Китаї і США – до стабілізації, а в багатьох країнах, що розвиваються – до відновлення і поживлення росту. Для підприємств, які працюють в роздрібному секторі – стійке економічне зростання являється найбільш сприятливим фактором.

Управління торгівлею здійснюється Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Одними з завдань Міністерства проводити державну політику в сфері торгівлі, здійснювати контроль за виконанням законодавства та здійснювати облік торговельних організацій.

Основна мета роздрібною торгівлі зводиться до стабільного забезпечення високоякісними товарами, широкого асортименту різних категорій населення для задоволення їхнього попиту на дані товари. Саме роздрібна торгівля завершує процес товарного обігу, адже за її допомогою товари, які вироблені в інших галузях економіки доводяться до кінцевого споживача.

Роль роздрібною торгівлі в розвитку економіки України характеризують різні показники, наприклад, частка роздрібною торгівлі у валовому внутрішньому продукту. Згідно з даними Держстатистики протягом 2016–2018 рр. спостерігалася тенденція до збільшення її частки (табл. 1).

Проаналізувавши дані з таблиці 1 встановлено, що частка оптової та роздрібною торгівлі, а також ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів у валовому внутрішньому продукту має тенденцію до збільшення, а саме: порівнюючи 2018 рік з 2016 роком збільшилась на 2,54% або в грошовому еквіваленті на 147379 млн грн., якщо ж зіставляти 2018 рік з 2017 роком, то частка також зросла на 6,0% або в грошовому еквіваленті на 103293 млн грн.

Для кращого аналізу доцільно було б виокремити оптову та роздрібну торгівлю в розрізі продовольчих та непродовольчих товарів (табл. 2).

Проаналізувавши дані в таблиці 2 встановлено, що загальний товарооборот у порівнянні 2018 р. до 2016 р. збільшився на 44,1% або на 763221,9 млн грн.; у зіставленні 2018 р. до 2017 р. зріс на 18,1% або на 383060 млн грн. Загальний товарооборот збільшився за рахунок збільшення оптової та роздрібною торгівлі. Визначено, що реалізація продовольчих товарів збільшилась 2018 рік в порівнянні з 2017 роком на

Таблиця 1

Частка торгівлі у валовому внутрішньому продукту (у фактичних цінах)
за період 2016 – 2018 рр.,

Показник	Роки				Структура, %
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Структура, %	
Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах, млн грн.	1988544	2385367	2982920	100	100
у т.ч.					
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мототранспорту, млн грн	273989	318075	421368	13,78	14,13

Джерело: таблиця сформована на основі джерела [3]

Таблиця 2

Оптовий та роздрібний товарооборот у розрізі продовольчих та непродовольчих товарів

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення		Відхилення 2018 рік до 2017 р. %
				2018 рік до 2016 р. +,-	%	
- оптова торгівля, млн грн у т.ч.:						
1. продовольчі товари;	1244220,8	1555965,7	1908670,6	664449,8	153,4	122,7
2. непродовольчі товари.	224268,9	252771	314047,6	89778,7	140,0	124,2
	1019951,9	1303194,7	1594623	574671,1	156,3	122,4
роздрібна торгівля, млн грн у т.ч.:						
продовольчі товари;	487558	555975	586330,1	98772,1	120,3	105,5
непродовольчі товари.	200386,3	227949,8	233359,4	32973,1	116,5	102,4
	287171,7	328025,3	352970,7	65799	122,9	107,6
Всього товарооборот, млн грн у т.ч.:						
продовольчі товари;	1731778,8	2111940,7	2495000,7	763221,9	144,1	118,1
непродовольчі товари.	424655,2	480720,8	547407	122751,8	128,9	113,9
	1307123,6	1631220	1947593,7	640470,1	149,0	119,4

Таблиця сформована на основі джерела [3]

13,9% або на 66686,2 млн грн, а в зіставленні 2018 р. з 2016 р. зросла на 28,9% або на 122751,8 млн грн. Реалізація непродовольчих товарів збільшилась у порівнянні 2018 р. з 2017 р. на 19,4% або на 316373,7 млн грн.

Проаналізувавши структуру загального товарообороту в Україні за останні десять років можемо зробити висновок, що суми постійно зростають. Це свідчить про те, що економіка постійно розвивається. Збільшення оптової та роздрібною торгівлі також можливо пов'язати з інфляцією та підвищенням курсу валют в Україні в 2014 році.

Рівень роздрібних продажів в країні постійно зростає з 52871,9 млн грн. до 90346,2 млн грн. Незважаючи на зростаючий курс валют та на зростання інфляції – це не обмежило споживчий попит за всіма роздрібними каналами. Найбільші суми продаж були зафіксовані в грудні 2018 року, можливо це пов'язано з новорічними святами та масовими приданням споживачами подарунків та продовольчих товарів.

Згідно даних Державної служби статистики України кількість суб'єктів господарювання, які займаються оптовою та роздрібною торгівлею, а також ремонтом автотранспортних засобів та мотоциклів з кожним роком зменшується. В 2018 році їх нараховувалось 837797 од. з них підприємств – 89538 од. та фізичних осіб – підприємців – 748259 од. В порівнянні з 2017 роком даний показник зменшився на 8% або на 72616 од. це відбулося за рахунок скорочення кількості фізичних осіб-підприємців на 79962 од. (табл. 3).

Таблиця 3

Кількість суб'єктів господарювання, які займаються торгівельною діяльністю, а також ремонтом автотранспортних засобів та мотоциклів

	Усього, одиниць	у тому числі			
		підприємства		фізичні особи-підприємці	
		одиниць	у відсотках до загальної кількості підприємств по Україні	одиниць	у відсотках до загальної кількості фізичних осіб-підприємців по Україні
2018	837797	89538	26,5	748259	51,0
2017	910413	82192	26,8	828221	53,1
2016	989064	93643	27,3	895421	54,9
2015	988694	93972	27,6	894722	56,2
2014	890658	110414	28,1	780244	58,7

Таблиця сформована на основі джерела [3]

Як свідчить статистика в оптові та роздрібній торгівлі зареєстровано найбільша кількість суб'єктів господарювання та як наслідок працює найбільша кількість працездатного населення.

Для більш детального аналізу стану роздрібною торгівлі доцільно було б розглянути сучасний стан в розрізі регіонів за період з січня – листопада 2019 (рис. 1).

Проаналізувавши регіональні особливості обороту роздрібною торгівлі за період з січня по листопад 2019 року, можна відмітити, що лідером серед регіонів по роздрібною торгівлі є м. Київ та Дніпропетровська область з обсягом товарообороту відповідно 137325020,6 тис. грн та 56060386,6 тис. грн.

Роздрібний товарооборот підприємств за видами економічної діяльності (клас за КВЕД розділи 45 та 47) поділяється на (рис. 2).

Розділ 45 за КВЕД – Оптова та роздрібною торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт.

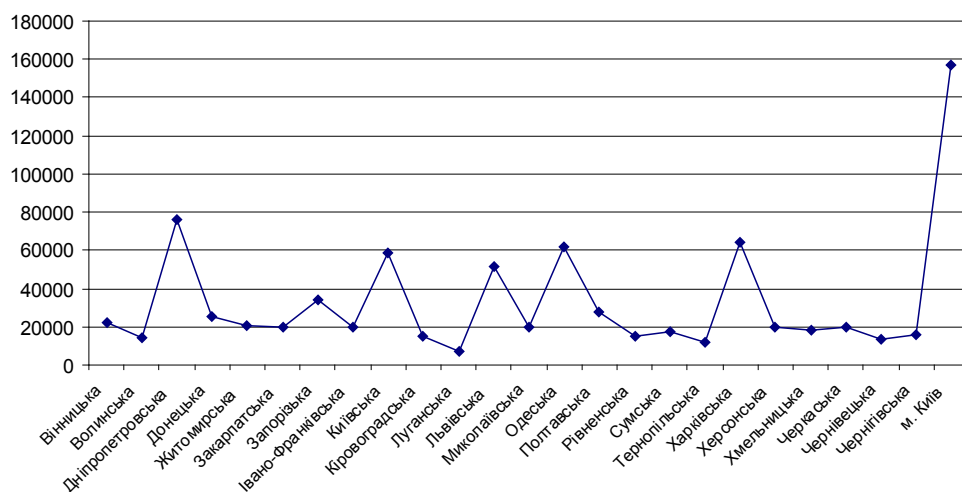

Рис. 1. Регіональні особливості обороту роздрібної торгівлі за період січень-листопад 2019 року¹, млн грн

Джерело: сформовано на основі [3]

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Розділ 47 за КВЕД – Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами:

1. Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами (47.1).
2. Роздрібна торгівля продовольчими товарами в спеціалізованих магазинах (47.7).
3. Роздрібна торгівля непродовольчими товарами в спеціалізованих магазинах (47.4).
4. Роздрібна торгівля поза магазинами, з лотків та на ринках (47.9)

Розглянувши структуру роздрібногo товарообороту встановлено, що найбільша частка припадає на роздрібну торгівлю (крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами), яка в 2019 році зайняла 62% або у вартісному виразі 539059014,6 тис. грн, а найменше по 1% склали роздрібна торгівля продовольчими товарами в спеціалізованих магазинах та роздрібна торгівля поза магазинами, з лотків на ринках. Тобто можемо сказати, що якщо раніше українські споживачі купували товари на ринках та поза магазинами, то на сьогоднішній день вони віддають перевагу купівлі товарів в магазинах та супермаркетах.

Згідно проведеному опитуванню (в опитуванні взяли участь 1000 потенційних споживачів, різних вікових груп) виявлено, що 52% опитаних віддають перевагу супермаркетам за їхні комфортні умови та низьку цінову політику (в деяких супермаркетах), 34% опитаних – купують товари в Інтернет-магазинах та невеликих магазинах «біля дому», інші – вибирають ринки в зв'язку з тим, що товари на них можуть бути більш дешевшими та якіснішими.

У двадцять першому щорічному звіті «Світовий сектор роздрібної торгівлі в 2018 році» [4; 11] підготовленому на основі загальнодоступних даних за 2016 фінансовий рік, який закінчився в червні 2017 року, зібрана інформація про 250 найбільших у

світі компаніях сектора роздрібно́ї торгівлі та представлений аналіз показників їх діяльності з урахуванням географії і товарних сегментів. В даному звіті надано огляд основних змін в правилах роздрібно́ї торгівлі з урахуванням докорінних перетворень, які відбуваються в даній галузі. В результаті визначено, що для пожвавлення комерційної діяльності необхідно впровадження інновацій, застосування оновлених інструментів взаємодії, консолідації, інтеграції та автоматизації, що дозволить підвищити ефективність ведення роздрібно́го бізнесу як на сьогоднішній день, так і в майбутньому.

У звіті можна виділити чотири основні позиції, щодо пріоритетних напрямків розвитку роздрібно́ї торгівлі в світі (рис. 2).

1. Формування висококласних цифрових можливостей. Роздрібні компанії по всьому світу стрімко пристосовуються до того, що з точки зору споживача, процес здійснення покупок не полягає лише в тому, щоб зробити вибір між звичайним роздрібним магазином і інтернет-магазином або визначити оптимальний для себе канал збуту. Навпаки, споживачі прагнуть здобути незалежність від каналів збуту.

2. Об'єднання переваг стандартних роздрібних магазинів і інтернет-магазинів дозволяє компенсувати втрачений час. Багато ринкові продавців, які не встигають за розвитком цифрових технологій, тепер мусять наздогнати втрачене.

3. Формування унікального споживчого досвіду. Стандартні роздрібні магазини не втрачають своїх позицій. Вони як і раніше реалізують 90% всіх товарів світу. Для того щоб успішно конкурувати з інтернет-магазинами та забезпечити своїм клієнтам зручність покупок і невичерпний асортимент продукції, який пропонується в режимі онлайн, роздрібним магазинам необхідно підвищувати якість обслуговування клієнтів і ступінь їх залученості в розвиток бренду.

4. Впровадження інноваційних технологій в процес роздрібно́ї торгівлі. Кожне роздрібне підприємства повинно пильно стежити за розвитком інноваційних технологій, зокрема, Internet of Things (IoT), штучного інтелекту, розроблення віртуальної реальності, передових робототехнік та по можливості впроваджувати їх в організаційний процес роздрібно́ї торгівлі [4; 8; 9].

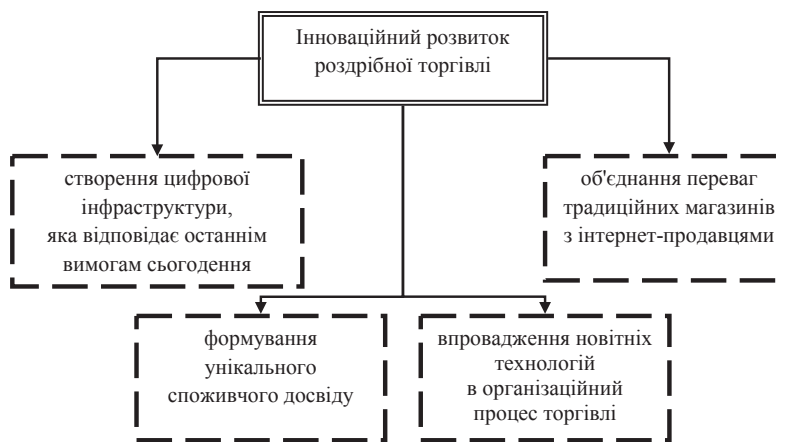

Рис. 2. Інноваційний розвиток роздрібно́ї торгівлі

На сьогодні в українській законодавчій базі існують багато нормативних актів, які регулюють внутрішню торгівлю в державі, але відсутня чітка стратегія розвитку даної галузі. Тому було б доцільно розробити Стратегію розвитку внутрішньої торгівлі на наступні п'ять років, в якій зазначалися б окремі пункти щодо:

– пріоритетних напрямків торгівлі;

- державної підтримки підприємств та фізичних осіб підприємців, які працюють в сфері торгівлі та впроваджують інновації у торгівельну діяльність;
- зменшення податкового тиску, шляхом зниження податкової ставки;
- відповідність української роздрібно торгівлі до міжнародних стандартів та посилити контроль за їх порушення;
- захист прав споживачів через отримання якісного товару та високого рівня обслуговування;
- обмеження спекуляції недобросовісними продавцями та ввести регулювання цін на товари першої необхідності, таким чином зробивши їх доступнішими для малозабезпечених верств населення;
- покласти на територіальні громади функцію контролю за дотриманням норм внутрішньої торгівлі, а також підвищити соціальну активність самих споживачів та посприяти у проявленні громадської свідомості [5; 6; 7; 10].

Впровадження вище зазначеної стратегії надало б українським підприємствам та фізичним особам підприємцям змогу розвиватися та здійснювати торгівельну діяльність з державною допомогою, за допомогою інноваційних методів та у відповідності з міжнародними стандартами. А держава у результаті отримає більшу наповненість бюджету від роздрібно торгівлі та зайняте населення.

Висновки. Отже, роздрібна торгівля – це галузь, що розвивається та має великі перспективи для майбутнього зростання. Згідно проведеного аналізу встановлено, що частка оптової та роздрібно торгівлі (з урахуванням ремонту автотранспорту та мотоциклів) в валовому внутрішньому продукті постійно зростає та в 2019 році становила 14%. Загалом товарооборот в країні постійно збільшується та має позитивну динаміку розвитку, незважаючи на зменшення кількості суб'єктів господарювання, які займаються оптовою та роздрібною торгівлею, а також ремонтом автотранспортних засобів та мотоциклів. Однак слід зазначити, що українські продавці недостатньо конкурентоспроможні та відстають у інноваційних технологіях від міжнародних. Для пожвавлення комерційної діяльності необхідно впровадження інновацій, застосування оновлених інструментів взаємодії, консолідації, інтеграції та автоматизації, що дозволить підвищити ефективність ведення роздрібно бізнесу як на сьогоднішній день, так і в майбутньому. Держава, в свою чергу, повинна стимулювати розвиток роздрібно торгівлі шляхом державної підтримки, покращення інвестиційного клімату в галузі, посприяти поліпшенню розвитку споживчого попиту населення. В такому разі дії держави повинні сформуватися в чітку стратегію розвитку торгівельної галузі. Об'єднанні дії держави, бізнесу та територіальних громад нададуть можливість роздрібно торгівлі розвиватися з вимогами сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Карнаушенко А. С. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку роздрібно товарообороту в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6847> (дата звернення: 05.02.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.51
2. Petrenko V., Karnaushenko A. Joint enterprises in foreign trade activity of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Т. 3. № 5. С. 203-207.
3. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 184 с.
4. Танклевська Н.С. Зарубіжний досвід фінансово-кредитного забезпечення розвитку аграрних підприємств. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2008. № 1(44). С.81-87.
5. Rusnak A., Boiko, V. Logistics as a competitive advantage in the development of the agricultural sector in Ukraine. *«Evropský časopis ekonomiky a management»*. 2018. Svazek 4. Vydani 4. P. 55-61.
6. Танклевська Н.С. Удосконалення державної фінансової політики. *Науково-теоретичний економічний журнал «Продуктивні сили України»*. 2009. № 1(005). С. 56-61.
7. Rusnak, A. V., Karnaushenko, A. S. and Petrenko, V. S. (2018), "Legislative support of innovation activity in Ukraine: problems and ways to overcome them", *Efektivna ekonomika*, [Online],

vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6574> (accessed 05 Feb 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.2

8. Petrenko, V. and Melnykova, K. (2018), Formation of vertically integrated agrarian enterprises with foreign capital, *Technology transfer: innovative solutions in Social Sciences and Humanities*, [Online], pp. 13-15. Available at: <http://eu-jr.eu/ttissh/article/viewFile/620/608> (accessed 14 January 2019).

9. Адвокато́ва Н.О., Боярчук А.І. Сучасний розвиток міжнародних транспортних послуг та їх роль для міжнародного бізнесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Випуск 29/2018. С. 23-27.

10. Petrova, O. & Avercheva, N. (2017). Trends in innovation development of retail enterprises in Ukraine. International collective monograph. Adaptation of science, education and buswinesws to world innovative megatrends. Publishing House Science and Innovation Center, Ltd. St. Louis, Missouri, USA. P. 216-226.

References:

1. Karnaushenko, A. S. (2019). Analiz suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku rozdrubnoho tovarooroboty v Ukrayini [Analysis of the current state and prospects of retail trade turnover in Ukraine.]. *Efektivna ekonomika*. № 1. [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6847> (Accessed 05.02.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.51

2. Petrenko, V. & Karnaushenko, A. (2017). Joint enterprises in foreign trade activity of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. T. 3, № 5, pp. 203-207.

3. Tanklevska, N.S. & Karnaushenko, A.S. (2015). Rozvytok finansuvannya innovatsiynoyi diyal'nosti sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv [Development of financing of innovative activity of agricultural enterprises]. Kherson: Aylant, 184 p.

4. Tanklevska, N.S. (2008). Zarubizhnyy dosvid finansovo-kredytnoho zabezpechennya rozvytku ahrarykh pidpryyemstv [Foreign experience of financial and credit support for the development of agricultural enterprises]. *Visnyk ahrarynoyi nauky Prychornomor'ya*, № 1(44), pp. 81-87.

5. Rusnak A., Boiko, V. (2018). Logistics as a competitive advantage in the development of the agricultural sector in Ukraine. *«Evropskyi časopis ekonomiky a management»*. Svazek 4. Vydani 4, pp. 55-61.

6. Tanklevska, N.S. (2009). Udoskonalennya derzhavnoyi finansovoyi polityky [Improving public financial policy]. *Naukovo-teoretychnyy ekonomichnyy zhurnal «Produktyvni syly Ukrayiny»*. № 1(005), pp. 56-61.

7. Rusnak, A., Karnaushenko, A. & Petrenko, V. (2018), “Legislative support of innovation activity in Ukraine: problems and ways to overcome them”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6574> (Accessed 05 Feb 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.2

8. Petrenko, V. & Melnykova, K. (2018), Formation of vertically integrated agrarian enterprises with foreign capital, *Technology transfer: innovative solutions in Social Sciences and Humanities*, [Online], pp. 13-15. Available at: <http://eu-jr.eu/ttissh/article/viewFile/620/608> (accessed 05 Feb 2020).

9. Advokatova N.O., Boyarchuk A.I. (2018). Suchasnyy rozvytok mizhnarodnykh transportnykh posluh ta yikh rol' dlya mizhnarodnoho biznesu [Modern development of international transport services and their role for international business]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*. Vol. 29/2018. Pp.23-27.

10. Petrova, O. & Avercheva, N. (2017). Trends in innovation development of retail enterprises in Ukraine. International collective monograph. Adaptation of science, education and buswinesws to world innovative megatrends. Publishing House Science and Innovation Center, Ltd. St. Louis, Missouri, USA. P. 216-226.